

תפקיד החרטומים בגאולת מצריים
 הרב מואיז נבון

בראשית מא - (ח) ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה: ... (כד) ותבלען השבילים הדקות את שבע השבילים הטבות ואמר אל החרטמים ואין מגיד לי:

אבן עזרא בראשית פרק מא פסוק ח

חרטומי: מלה מרובעת [ז"א שורש בן 4 אותיות], ויתכן להיותה ארמית או מצרית, והם חכמי התולדה [מדעי הטבע]. ואת כל חכמיה: במזלות ופתרון חלומות:

~ מטה לתנין ~

שמות ז - (ח) ויאמר יקוק אל משה ואל אהרן לאמר: (ט) כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מטף והשלך לפני פרעה יהי לתנין: (י) ויבא משה ואהרן אל פרעה ויעשו כן כאשר צוה יקוק וישלך אהרן את מטוהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין: (יא) ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטמי מצרים בלתייהם כן: (יב) וישליכו איש מטוהו ויהיו לתנינם ויבלע מטה אהרן את מטותם: (יג) ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יקוק: פ ...

אבן עזרא שמות פרק ז

(יא) ויקרא גם פרעה לחכמים: חכמי המזלות. ולמכשפים. משנים דבר התולדות [ז"א: טבע] למראה העין. והחרטומים הם היודעים סוד התולדות [מדעי הטבע]. ... והפריש הכתוב בין מעשה משה, שהיה אמת שנהפך המטה לתנין, ובין מעשה החרטומים, על כן כתוב בלתייהם. והמלה השלישית [ז"א: שורש בן שלוש אותיות] מגזרת להט החרב (ברא' ג, כד), אשכבה לוחטים (תה' נו, ה), ולהט אותם היום הבא (מלאכי ג, יט), והוא כמו בריקות ואש עוברת, וזאת היא אחיזת עינים:

Arthur C. Clarke, Three "Laws" Of Prediction: ...

3. Any sufficiently advanced technology is indistinguishable from magic.

כל טכנולוגיה מספיק מתקדמת אינה נבחנת מכישוף.

~ (1) דם ~

(יט) ויאמר יקוק אל משה אמר אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים: (כ) ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה יקוק וירם במטה ויד את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם: (כא) והדגה אשר ביאר מתה ויבאש היאר ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאר ויהי הדם בכל ארץ מצרים: (כב) ויעשו כן חרטמי מצרים בלתייהם **ויחזק לב פרעה** ולא שמע אלהם כאשר דבר יקוק: ...

~ (2) צפרדע ~

שמות ח - (א) ויאמר יקוק אל משה אמר אל אהרן נטה את ידך במטף על הנהרות על היארים ועל האגמים והעל את הצפרדעים על ארץ מצרים: (ב) ויט אהרן את ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים: (ג) ויעשו כן החרטמים בלתייהם ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים: (ד) ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל יקוק ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואשלחה את העם ויזבחו ליקוק:

אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרק ח פסוק ג

ויעשו: במים מועטים, ע"כ ראה פרעה, כי יש הפרש בין מעשה אהרן ובין מעשיהם, ע"כ קרא למשה, כי ראה שהחרטומים הוסיפו על המכה, ולא יכלו לחסרה:

... (יא) ויבא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אלהם כאשר דבר יקוק: ס

אלשיך על שמות פרק ח פסוק יא

ולא שמע אליהם כאשר דבר ה': שהוא, "ולא ישמע אליכם פרעה כו" (לעיל ז ד), שהוא כדי להביא עליו כל העשר מכות.

משלי פרק כא פסוק א

[כ] פלגי מים לב מלך, ביד יקוק, על כל אשר יחפץ יטנו:

~ (3) כינים ~

(יב) ויאמר יקוק אל משה אמר אל אהרן נטה את מטף ונדך את עפר הארץ והיה כינים בכל ארץ מצרים: (יג) ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטוהו ונדך את עפר הארץ ותהי כינים באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מצרים: (יד) ויעשו כן החרטמים בלתייהם להוציא את הכינים ולא יכלו ותהי הכינים באדם ובבהמה: (טו) ויאמרו החרטמים אל פרעה **אצבע אלהים הוא** ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יקוק: ס

~ (6) שחין ~

שמות ט - (ח) ויאמר יקוק אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיה כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה: (ט) והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פרח אבעבעת בכל ארץ מצרים: (י) ויקחו את פיה הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרק אתו משה השמימה והיה שחין אבעבעת פרח באדם ובבהמה: (יא) ולא וכלו **החרטמים** לעמד לפני משה מפני השחין כי היה השחין בחרטום ובכל מצרים: (יב) ויחזק יקוק את לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר יקוק אל משה: ס

~ ומה בכך ~

שמות פרק ז - (ג) ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים: (ד) ולא ישמע אליכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים: (ה) וידעו מצרים כי אני יקוק בנטתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:

דרשות הר"ן [1320-1380, ספרד] הדרוש השלישי

... כי מהיות התורה וקיבולה דבר היותר גדול שאפשר שיהיה במין האנושי, ראוי לעם שיקבלו שינתנו הוראות חזקות שהתורה היא אמיתית, ושיסור כל ספק מאותן ההוראות ומן הענין כולו בכללו שאינו בא כי אם בכח אלהי. ועל זה נמשך יציאת מצרים כולו, שרצה השם יתברך שיתחדשו האותות בגאולה ההיא שהיא בלי ספק התחלת התורה, למען ידעו כלל ישראל, **כי הנמנעות בחק הטבע אינם נמנעות בחק השם יתברך**. כי זאת הפינה (היותר?) הגדולה בדת, ומי שיכפור אותה יכפור את הדת בכללה, ויבטל גמול ועונש לגמרי. ובהיות זה קוטב התורה אשר עליו תיסוב הגאולה שהיא הקדמה לתורה, רצה השם יתברך שיתפרסם זה הדעת בארץ מצרים, לפי שהיא ארץ **חרטומים ומכשפים**, ומה שיבחן שם שהוא דבר נמנע בחוק הטבע, וכי לא תספיק בו חכמת הכישוף אשר הוא סעיף מסעיפי החכמה הטבעית, ראוי שיאמר שהוא נעשה בכח אלקי בלי ספק, ושהנמנע בחוק הטבע אינו נמנע בחוק הבורא. ואילו נתחדשו האותות והמופתים ההם בארץ נעדרת החכמה, היה נשאר ספק בפינה הזאת עדיין, כי אולי יחשבו אנשים שכל האותות ההם נתחדשו בחכמת הכישוף, ושהם כולם אפשריים בחוק הטבע.

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יא עמוד א - בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל.

יחזקאל לח - ... (יח) והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל ... יהיה רעש גדול על אדמת ישראל: ... ונשפטי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית אמטיר ... (כג) והתגדלתי והתקדשתי ונדעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני יקוק: ס

מיכה ז - (טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות: ...

Prof. Haim Halperin, Department of Physics, Bar Ilan

... in order that later generations [will] not claim that all that occurred [in the end of days] were natural events ... not known by the science of the day (as is often claimed today with respect to the exodus from Egypt), the whole world ought to know beforehand, as much as is possible, all the laws of nature. Perhaps this is one understanding of the words of the **Zohar**, "In the sixth century of the sixth millennium the gates of wisdom above and the wells of wisdom below shall open." Indeed, the unprecedented technological and scientific progress of the last 150 years appears to be a realization of this vision. If so, we can draw a parallel between the role of scientists in our day with the role of the magicians in Egypt during the first redemption: to enable Mankind to discern the greatness of the Lord.

זוהר, וירא קיזו - ובשנת שש מאות לאלף הששי יפתחו שערי החכמה למעלה בעולמות העליונים ויפתחו מעיינות החכמה למטה בעולם הזה ויתתקן העולם ליכנס לאלף השביעי כמו אדם שמכין את עצמו ביום ששי כדי להיכנס ליום השבת, אף כאן כן [העולם יתתקן להיכנס לאלף השביעי שהוא יום שכלו שבת], ...

Science Finds God, Newsweek, July 20, 1998

But now the very science that "killed" God is, in the eyes of believers, restoring faith. Physicists have stumbled on signs that the cosmos is custom-made for life and consciousness. It turns out that if the constants of nature--unchanging numbers like the strength of gravity, the charge of an electron and the mass of a proton--were the tiniest bit different, then atoms would not hold together, stars would not burn and life would never have made an appearance. "When you realize that the laws of nature must be incredibly finely tuned to produce the universe we see," says John Polkinghorne, who had a distinguished career as a physicist at Cambridge University before becoming an Anglican priest in 1982, "that [fact] conspires to plant the idea that the universe did not just happen, but that there must be a purpose behind it."

תהלים פרק יט פסוק ב השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד ה'קיע:

מהר"ל מפראג

חכמת הטבע וחכמות כיוצא בה, שהן להכיר מהות וסדר העולם, מותר ללמדן, ומצווה, ואף חובה לאדם ללומדן, כדי שיכיר על ידן את בוראו, וטוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח ידך.